

Incluziunea în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități

**Vasile Cușca,
Șef, Direcția politici de protecție socială
a persoanelor cu dizabilități, MMPSF**

Actele legislative și normative

1. Legea nr. 166-XVIII din 09.07.2010, privind ratificarea Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități (semnată la New-York, la 30 martie 2007).
2. Legea nr. 169-XVIII din 09.07.2010 privind aprobarea Strategiei de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități (2010-2013).
3. Legea nr. 60-XIX din 30.03.2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități.
4. Legea nr. 102-XV din 13.03.2003 privind ocuparea forței de muncă și protecția socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă.
5. Hotărîrea Guvernului nr. 65 din 23 ianuarie 2013 ”Cu privire la determinarea dizabilității și capacității de muncă”.

Determinarea dizabilității și capacității de muncă

- **Instituția responsabilă (CNDDCM);**
- **Modalitatea de adresare și documentele necesare** (formularul nr. 3 - completat și eliberat de instituția în care persoana este angajată, care conține caracteristica persoanei și a funcției deținute, condițiile de la locul de muncă, funcțiile vacante din cadrul instituției și cerințele față de acestea – în cazul persoanelor angajate în câmpul muncii);
- **Criteriile de determinare a dizabilității și capacității de muncă** (ordinul MMPSF și MS nr. 12/70 din 28.01.2013 pentru aprobarea Criteriilor medicale de determinare a dizabilității și capacității de muncă la persoanele adulte și a Chestionarului de evaluare a capacităților și performanțelor persoanelor adulte în activități și participare);
- **Cauzele dizabilității:**
  - 1) afecțiune generală;
  - 2) afecțiune congenitală sau din copilărie;
  - 3) boală profesională;
  - 4) accident de muncă;
  - 5) afecțiune legată de participarea la lichidarea avariei de la CAE Cernobîl sau la alte accidente atomice;
  - 6) afecțiune legată de serviciul militar sau cel special.
- **Programul individual de reabilitare și incluziune socială** stabilește recomandări generale privind activitățile și serviciile din domeniile medical, social, educațional și profesional de care persoana are nevoie în procesul de incluziune socială, care **sînt executorii** pentru persoanele cu dizabilități, pentru organele de stat corespunzătoare, precum și pentru întreprinderi, instituții, organizații și agenți economici, indiferent de forma de proprietate.

Tipuri de dizabilitate

Dizabilitatea la persoanele adulte (inclusiv cele cu vârste cuprinse între 16 și 18 ani, angajate în câmpul muncii) se determină pornind de la gravitatea deficiențelor funcționale individuale provocate de afecțiuni, defecte, traume, care conduc la limitări de activitate și restricții de participare exprimate în raport cu solicitarea socioprofesională (păstrarea capacității de muncă) și este de trei grade: severă, accentuată și medie. Păstrarea capacității de muncă se evaluează în procente, cu un interval procentual de 5 puncte:

1) **dizabilitatea severă** se caracterizează prin deficiențe funcționale severe provocate de afecțiuni, defecte, traume, care conduc la limitări de activitate și restricții de participare, iar capacitatea de muncă este păstrată în proporție de 0–20%;

2) **dizabilitatea accentuată** se caracterizează prin deficiențe funcționale accentuate provocate de afecțiuni, defecte, traume, care conduc la limitări de activitate și restricții de participare, iar capacitatea de muncă este păstrată în proporție de 25–40%;

3) **dizabilitatea medie** se caracterizează prin deficiențe funcționale medii provocate de afecțiuni, defecte, traume, care conduc la limitări de activitate și restricții de participare, iar capacitatea de muncă este păstrată în proporție de 45–60%.

Date statistice (01.01.2014)

Persoane cu dizabilități severe - 27674

Persoane cu dizabilități accentuate - 121240

Persoane cu dizabilități medii - 34945

Total: 183859 persoane

Dintre care:

***Adulți* – 169372 persoane**

- cu dizabilități severe - 21484
- cu dizabilități accentuate - 114708
- cu dizabilități medii – 34945

***Copii* – 14264 copii**

- cu dizabilități severe - 6190
- cu dizabilități accentuate - 6532
- cu dizabilități medii – 1542

Dinamica populației și numărul persoanelor cu dizabilități, 2009-2013

	2009	2010	2011	2012	2013
Numărul populației stabile, mii pers.	3,567.5	3,560.4	3,560.4	3,559.5	3,559.5
Populația ocupată, mii pers.	1,184.4	1,143.4	1,173.5	1,146.8	1,156.5
Numărul persoanelor cu dizabilități, mii pers.	176.7	179.1	179.8	183.7	183.9
Raportul dintre numărul persoanelor cu dizabilități și populația stabilă, %	5.0%	5.0%	5.1%	5.2%	5.2%
Raportul dintre numărul persoanelor cu dizabilități și populația ocupată, %	14.9%	15.7%	15.3%	16.0%	15.9%
Numărul copiilor în vârstă de pînă la 18 ani	852.7	826.4	804.8	784.0	765.7
Numărul copiilor cu dizabilități, mii pers.	15.2	15.1	14.0	14.8	14.3
Raportul dintre numărul copiilor cu dizabilități și numărul total al copiilor, %	1.8%	1.8%	1.7%	1.9%	1.9%
Raportul dintre numărul copiilor cu dizabilități și numărul persoanelor cu dizabilități, %	8.6%	8.4%	7.8%	8.0%	7.8%

Incluziunea în câmpul muncii

Capitolul V, art. 33 – 40 din Legea privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități reglementează procedura de integrare în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități, inclusiv:

- Dreptul la muncă al persoanelor cu dizabilități;
- Plasarea în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități;
- Formele de angajare în câmpul muncii (întreprinderi, instituții și organizații în condiții obișnuite; la domiciliu; la întreprinderi specializate);
- Obligațiile angajatorilor privind plasarea în câmpul muncii a persoanelor care și-au pierdut capacitatea de muncă;
- Durata timpului de muncă și normele de producție pentru persoanele cu dizabilități;
- Concediile persoanelor cu dizabilități;
- Orientarea, formarea și reabilitarea profesională a persoanelor cu dizabilități.

Dreptul la muncă al persoanelor cu dizabilități

- (1) Dreptul la muncă al persoanelor cu dizabilități este garantat.
- (2) Persoanele cu dizabilități se bucură de toate drepturile stabilite în Codul muncii și în celelalte acte normative din domeniu. Nimeni nu poate limita dreptul la muncă al persoanelor cu dizabilități decât în baza prevederilor legislației în vigoare.
- (3) Se interzice discriminarea pe criterii de dizabilitate referitor la toate aspectele și formele de încadrare în muncă, inclusiv la condițiile de recrutare, plasare, angajare și desfășurare a activității de muncă, la avansarea în carieră, la condițiile de sănătate și securitate la locul de muncă.
- (4) În vederea realizării dreptului la muncă, persoanelor cu dizabilități li se oferă posibilitatea de a activa în cadrul oricărei întreprinderi, instituții, organizații, inclusiv în cadrul întreprinderilor specializate, secțiilor și sectoarelor specializate, dacă sînt întrunite condițiile stabilite de lege.
- (5) Nu se admite concedierea persoanei care urmează cursuri de reabilitare medicală, profesională ori socială în instituțiile corespunzătoare, indiferent de perioada de aflare în aceste instituții.
- (6) Persoanele cu dizabilități au acces liber la informațiile privind ofertele de pe piața muncii și au șanse egale în ocuparea locurilor de muncă.
- (7) Pentru a asigura integrarea în cîmpul muncii a persoanelor cu dizabilități, angajatorii întreprind următoarele măsuri specifice:
  - a) adaptarea rezonabilă la locul de muncă;
  - b) proiectarea și adaptarea locurilor de muncă astfel încît acestea să devină accesibile persoanelor cu dizabilități;
  - c) furnizarea de noi tehnologii și dispozitive de asistență, de instrumente și echipamente care să permită persoanelor cu dizabilități obținerea și menținerea locului de muncă;
  - d) furnizarea de instruiți și a sprijinului adecvat pentru aceste persoane.
- (8) Autoritățile publice centrale și locale responsabile vor acorda angajatorilor suportul necesar pentru realizarea măsurilor prevăzute la alin.(7) în limitele competențelor lor funcționale.

Plasarea în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități

- (1) Plasarea în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități se realizează fără discriminare, respectând prevederile legislației în vigoare.
- (2) Persoanele cu dizabilități se încadrează în muncă conform pregătirii lor profesionale și a capacității lor de muncă, atestate prin certificatul de încadrare în grad de dizabilitate și conform recomandărilor conținute în programul individual de reabilitare și incluziune socială, emis de Consiliu sau structurile sale teritoriale.
- (3) Angajarea persoanei cu dizabilități în muncă se realizează în următoarele forme:
  - a) la întreprinderi, instituții și organizații în condiții obișnuite;
  - b) la domiciliu;
  - c) la întreprinderi specializate.
- (4) Angajatorii, indiferent de forma de organizare juridică, care conform schemei de încadrare a personalului au 20 de angajați și mai mult, creează sau rezervează locuri de muncă și angajează în muncă persoane cu dizabilități într-un procent de cel puțin 5 la sută din numărul total de salariați. Totodată, angajatorii asigură evidența cererilor (a documentelor anexate la acestea) ale persoanelor cu dizabilități care s-au adresat pentru a fi angajate în muncă într-un registru separat de strictă evidență, care va conține înscrisuri privind deciziile de angajare sau refuz, cauzele refuzului, contestațiile etc.
- (5) Angajatorii informează obligatoriu agenția teritorială pentru ocuparea forței de muncă despre:
  - a) locurile de muncă create și/sau rezervate pentru angajarea persoanelor cu dizabilități, în termen de 5 zile de la data la care au fost create/rezervate;
  - b) ocuparea de către persoanele cu dizabilități a locurilor de muncă care au fost create/rezervate, în termen de 3 zile de la data la care au fost ocupate.
- (6) Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă, împreună cu autoritățile publice centrale și locale responsabile și cu participarea asociațiilor obștești ale persoanelor cu dizabilități, a sindicatelor și patronatelor, va elabora anual programe de plasare în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități.
- (7) Angajatorii care încalcă prevederile alin.(4) și (5) pe parcursul unui an financiar sînt sancționați în conformitate cu Codul contravențional.

Respectarea prevederilor art. 34 din Legea nr. 60/2012 (Inspectoratul Muncii)

În perioada ianuarie – septembrie 2014 de către inspectorii de muncă au fost vizitate 1536 unități cu un efectiv de 20 și mai multe persoane, dintre care:

- *la 108 unități au fost rezervate 398 locuri de muncă pentru plasarea în câmpul muncii al persoanelor cu dizabilități;*
- *la 184 unități activează 602 persoane cu dizabilități;*
- *la 47 unități există registru de evidență a cererilor de angajare a persoanelor cu dizabilități;*
- *10 unități vizitate a informat Agențiile teritoriale pentru ocuparea forței de muncă despre locurile de muncă vacante rezervate.*

Inspectorii de muncă au înaintat prescripții, pentru conformarea agenților economici la prevederile legislației în vigoare.

Facilități acordate întreprinderilor specializate (1)

Întru susținerea întreprinderilor specializate ale asociațiilor obștești ale persoanelor cu dizabilități, anual, în Bugetul de stat pentru anul 2014 sînt aprobate mijloace financiare pentru:

a) compensarea parțială (plătesc 18,5% din 23%) a contribuțiilor de asigurări sociale de stat obligatorii care se plătesc de către organizațiile și întreprinderile Societății Orbilor din Moldova – în sumă de 565,5 mii de lei, ale Asociației Surzilor din Republica Moldova – în sumă de 402,8 mii de lei și ale Societății Invalizilor din Republica Moldova – în sumă de 422,1 mii de lei;

b) procurarea de utilaj și materie primă, întreprinderilor Societății Orbilor din Moldova – în sumă de 813,4 mii de lei, ale Asociației Surzilor din Republica Moldova – în sumă de 579,4 mii de lei și ale Societății Invalizilor din Republica Moldova – în sumă de 607,2 mii de lei.

Facilități acordate întreprinderilor specializate (2)

Scutirea de plata TVA la importul materiei prime, precum și pentru mărfurile și serviciile produse:

- a) art. 103 alin. (7) al Codului Fiscal aprobat prin Legea nr. 1163-XIII din 24.04.1997, stabilește că, T.V.A nu se aplică materiei prime, materialelor, articolelor de completare și accesoriilor necesare procesului de producție, importate de organizațiile și întreprinderile societăților orbilor, societăților surzilor și societăților invalizilor, conform listei și în modul stabilit de Guvern (H.G. 124 din 15.02.2013);
- b) art. 4 alin. (18) lit. b) al Legii pentru punerea în aplicare a Titlului III al Codului fiscal, nr. 1417 din 17.12.1997, prevede scutirea de vărsarea la buget a T.V.A la mărfurile produse și serviciile prestate de organizațiile și întreprinderile societăților orbilor, societăților surzilor și societăților invalizilor, conform listei aprobate de Guvern (H.G. 124 din 15.02.2013).

Orientarea, formarea și reabilitarea profesională a persoanelor cu dizabilități

Persoanele cu dizabilități în vîrstă aptă de muncă, care doresc să se integreze sau să se reintegreze în cîmpul muncii au acces la orientarea, formarea și reabilitarea profesională, indiferent de tipul și gradul de dizabilitate.

- Serviciile de orientare și formare profesională sînt oferite de organul teritorial pentru ocuparea forței de muncă conform programului individual de reabilitare și incluziune socială a persoanei cu dizabilități;
- Serviciile de reabilitare profesională sînt oferite de Centrul Republican Experimental de Protezare, Ortopedie și Reabilitare și de instituțiile și centrele de reabilitare specializate, în conformitate cu recomandările conținute în programul individual de reabilitare și incluziune socială.

Dinamica indicatorilor serviciilor acordate persoanelor cu dizabilități de către ANOFM în perioada 2012 – 2014 (9 luni)

	2010	2011	2012	2013	2014 (9 luni)
Persoane cu dizabilități înregistrate, pers.	535	476	496	565	432
Persoane dizabilități plasate, pers.	71 <i>13.3%</i>	87 <i>18.3%</i>	102 <i>20,6%</i>	168 <i>29,7%</i>	165 <i>38.19%</i>
Servicii de mediere a muncii, pers.	235	176	156	223	200
Absolvit cursurile, pers.	15	31	29	25	56
Antrenate la lucrări publice, pers.	18	16	25	26	18
Beneficiari de serv. informare si consiliere profesionala, pers.	386	486	637	1976	526
Beneficiari alocație integrare sau reintegrare, pers.	55	48	39	28	21

Date statistice privind angajarea în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități

(BNS - anul 2013)

Conform datelor Cercetării Bugetelor Gospodăriilor Casnice - **43% din numărul persoanelor cu dizabilități** în vîrstă de 15 ani și peste sunt ocupați în câmpul muncii.

Nivelul de ocupare al persoanelor cu dizabilități este determinat de gradul de dizabilitate, astfel încît sunt ocupate:

- 71,5% din numărul total al persoanelor cu dizabilitate medie;
- 44,2% din numărul total al persoanelor cu dizabilitate accentuată;
- 11,9% din numărul total al persoanelor cu dizabilitate.

După statutul ocupațional:

- 68,9% din persoanele cu dizabilități lucrează pe cont propriu în agricultură;
- 20,6% din persoanele cu dizabilități lucrează ca salariați în diferite domenii;
- 5,4% din persoanele cu dizabilități ajută prin familie și nu sunt remunerați;
- 4,6% din persoanele cu dizabilități lucrează pe cont propriu în activități neagricole (afaceri);
- 0,4% din persoanele cu dizabilități sunt patroni a diferitor genuri de afaceri.

Vă mulțumesc pentru atenție!